

Den spanske syge var langt mere dødelig og dræbte især folk i den arbejdsdygtige alder. Der er selvfølgelig også sket meget med økonomien på 100 år. Samfundet i 1918 var kendetegnet ved, at langt flere døde af smitsomme sygdomme.

Kronik. Hvordan økonomien blev påvirket under Den spanske syge

Peter Sandholt
Jensen, professor,
Linnéuniversitetet og
Syddansk Universitet

Covid-19 pandemien har forøget og fornyet interessen i, hvordan epidemiske sygdomme påvirker økonomien, samfundet generelt, og hvorledes de kan bekæmpes. Givet at der findes klare paralleller til covid-19 pandemien er interessen for den spanske syge (som hærgede Danmark og resten af verden i perioden 1918-1920) naturligvis vokset i 2020 og 2021.

Overraskende nok er der ikke skrevet meget om den spanske syges hærgen af den danske økonomi i den økonomiske historie. Svend Aage Hansens klassiske tobinds værk om økonomisk vækst i Danmark over 200 år nævner ikke episoden med et ord. I 1918 var der 496.755 tilfælde af influenza i hele Danmark og 4150 døde i de danske købstæder (som dengang havde en samlet befolkning på 1,2 millioner eller 41 procent af den samlede befolkning). Måske kan Første Verdenskrig forklare, hvorfor den spanske ikke har haft den store plads i dansk økonomi historie, men givet hvor mange der blev syge og døde og syge, er det dog svært at forstå, hvorfor den spanske syge ikke har en mere prominent plads i den økonomiske historie.

I EN NY artikel, som kommer i tidskriftet *Scandinavian Journal of Economics*, undersøger to kolleger (Christian Møller Dahl, Syddansk Universitet og Casper Worm Hansen, Københavns Universitet) og jeg, hvordan den danske økonomi reagerede på epidemien, der for alvor dukkede op i løbet af sommeren 1918, efter at danske marinesoldater var de første rapporterede tilfælde i begyndelsen af juli.

Når epidemier råder, påvirkes

økonomien både på udbuds- og efterspørgselsiden. Læser man aviserne fra tiden, kan man læse om, hvordan noget arbejde ikke udføres, fordi forskellige typer af arbejdskraft får fået sygdommen. Man kan også læse, at visse dele af København stod øde hen - formodentlig fordi folk var bange for at gå ud og blive udsat for smitte - og det har formentlig reduceret det private forbrug.

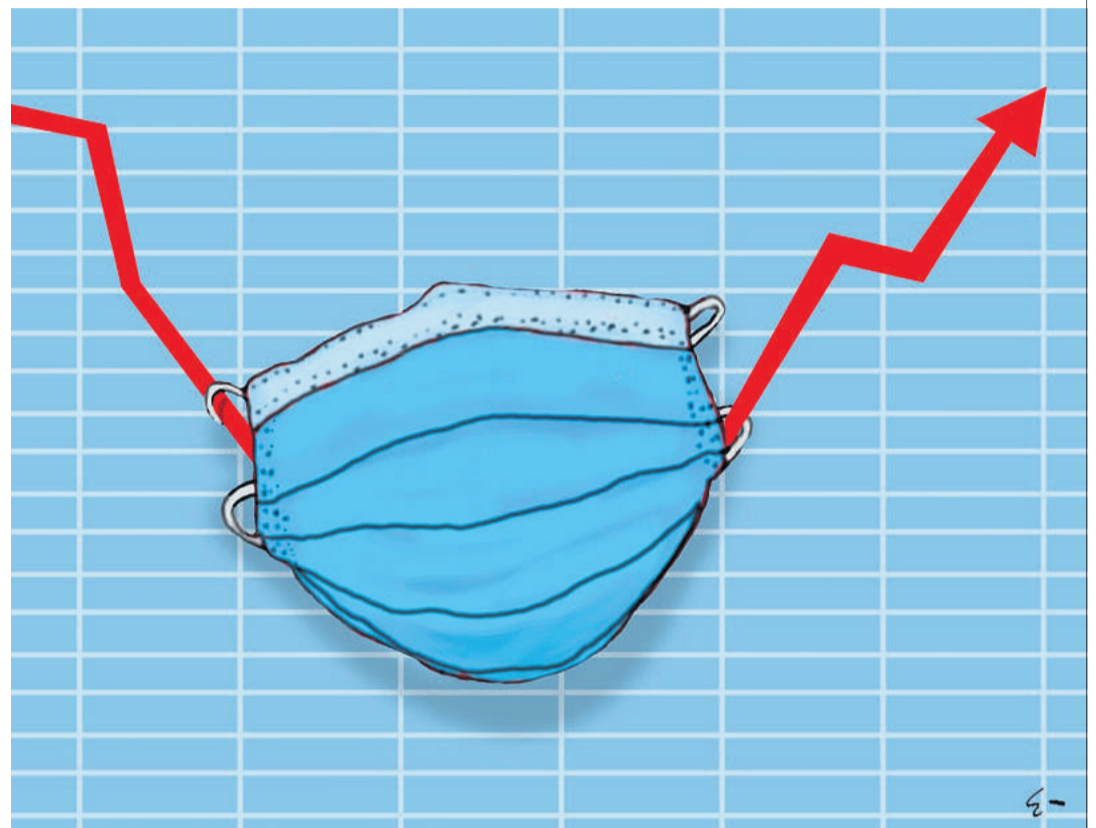
Avislæsning er dog ikke nok, hvis man vil forsøge at forstå, hvad der skete med dansk økonomi i 1918-1920, da den spanske syge huserede. Derudover bliver opgaven gjort sværere af, at de data for BNP (Bruttonationalproduktet), som findes for perioden, er af tvivlsom kvalitet, da disse er rekonstruerede og baseret på underliggende data, som ikke fanger år til år variation i økonomien.

TIL GENGÆLD FINDES der data for arbejdsløshed, aktiekurser og skattepligtige indkomster, som kan bruges til at måle på økonomiens aktivitet på måneds- og årsbasis. Den omtalte artikels titel, som også er dens eget resumé, er "*The 1918 Epidemic and a V-Shaped Recession*." Artiklen viser nemlig, at den økonomiske nedgang i Danmark var kortvarig. Økonomien tog et dyk i 1918, men var tilbage på samme niveau kort tid efter.

En udfordring, når man skal undersøge effekten af den spanske syge, er, at økonomien var blevet ramt af den såkaldte uindskrænkede ubådskrig, som Tyskland havde begyndt i 1917. Det gjorde det svært for Danmark at handle med omverdenen, hvilket skaber en udfordring i forhold til at sige, hvor meget af nedturen forklares af forhold relateret til Første Verdenskrig og hvor meget der kan forklares af den spanske syge.

Vores data for arbejdsløshed tyder dog på at dykket i dansk økonomi var forårsaget af epidemien, da de timingmæssigt ligger samtidigt med Første Verdenskrigs fredsslutning.

DA VI UNDER covid-19 krisen begyndte

at undersøge den spanske syges effekt på dansk økonomi og så, at den var midlertidig, var vores konklusion, at dette kunne give grund til en tøvende optimisme omkring covid-19 epidemiens effekt på den danske økonomi. Med andre ord at denne også vil være kortvarig. En del tyder på, at den konklusion var rigtig.

Efter den første nedlukning fra marts 2020 steg den kvartalsvise vækst i BNP og var særligt høj i 3. kvartal. Væksttallet fra første kvartal i 2021 var lille og negativt under endnu en nedlukning, men for andet kvartal er væksten opgjort til 2,2 procent og dansk økonomi er nu på et højere niveau end fjerde kvartal i 2019. Arbejdsløsheden har også været faldende de seneste måneder.

Man skal dog være opmærksom på, at der er forskelle mellem den spanske syge og covid-19. Den spanske syge var langt mere dødelig og dræbte især folk i den arbejdsdygtige alder. Der er selvfølgelig også sket meget med økonomien på 100 år. Samfundet i 1918 var kendetegnet ved at langt flere døde af smitsomme sygdomme. Tuberkulose var den tids store dræber. Det kan have givet større accept af at lade samfundet forblive relativt åbnet.

NU VAR DET ikke sådan, at man intet gjorde i 1918 fra myndighedernes side, men der var ingen nedlukning af hele landet som i 2020. I stedet var der lokale skolelukninger og forbud mod biograf og teaterforestillinger samt råd og vejledning om, hvordan man undgik at blive smittet. Det kan

muligvis have gjort effekterne på økonomien mindre. Derudover var der ingen hjælpepakker til at holde hånden under økonomien og ingen compensation til biografer og teatre, der måtte lukke midlertidigt.

Ydermere var verden ikke så globaliseret og betydningen af værdikæder var formodentlig betydeligt mindre. Endelig blev der ikke opfundet en vaccine mod den spanske under epidemien. Når alle disse forskelle er opregnede, så må det trods alt siges, at der også er ligheder, og dette er formodentlig, hvad vi kan se i data fra både dengang og nu.

Når det handler om de mere langsigtede konsekvenser af både den spanske og covid-19, er det vigtigt at huske, at der stadig er tilbageværende spørgsmål. I 1918 blev skoler lukkede som svar på epidemien, og det kan have påvirket børnenes indlæring og deres fremtidige muligheder på arbejdsmarkedet. Hvad disse skolelukninger betød for de elever, som fik mindre skolegang, er kun i begrænset omfang blevet undersøgt.

SÅ SELV OM den spanske syge kun havde en kortvarig effekt på den økonomiske aktivitet, kan den have påvirket den skolegående generation, der oplevede den. Det sidste ord om den spanske syge og dens økonomiske effekter er derfor næppe skrevet.